

Romanços cara a la nit

Toni de Cuc

Romanços cara a la nit

Toni de Cuc

Al meu net pare de
tot cor. Cor d'ironia desconfiat

Maig 2004
Toni de Cuc

Romanços cara a la nit

Toni de Cuc

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ
2004

® Del text:

Toni de Cuc

Del disseny de la portada:

Álvaro Bautista Diseño

De la present edició:

Servei de Publicacions

Diputació de Castelló, 2004

Edita: Servei de Publicacions

Diputació de Castelló

Av. Vall d'Uixó, 25. 12004 Castelló

Imprimeix:

I.S.B.N.: 84-89944-98-9

Dipòsit Legal: CS-100-2004

Ja des dels nostres inicis al capdavant d'esta Diputació vam apostar clarament pels valors locals, que són, sense dubte, aquells que ens faran progressar convenientment, reconéixer-nos en el nostre proïsme i identificar-nos amb la nostra estimada província.

Tots els seus pobles sense excepció, totes les mirades, tenen cabuda en aquesta tasca que ens hem imposat de servei a la gent que ací viu i treballa, a tots aquells que hi tenen les seues arrels, ja siguen unes arrels noves o antigues.

En el cas del llibre que el lector té ara en les seues mans, estem parlant de les formes més tradicionals, d'aquelles a les que el pas del temps ha donat eixa capa romàntica i un tant malencònica que els *Romanços* de Toni de Cuc ens porten ací per a gaudi de tothom.

Efectivament, l'autor ha sabut recrear uns mons avui ja quasi desapareguts. La frescor però amb la qual els narra, la saviesa amb què els retrata, o la clara benevolència amb la que els mira, ens els fan pròxims i alhora tan alegres que els podem fer nostres sense cap esforç. Els sentim immediats i quasi com si foren de la família.

No podia ser d'una altra manera, ja que Antoni Rodrigo Valls, que ja porta al seu darrere una considerable tasca d'escriptor, ha posat en els dits *Romanços cara a la nit* tot el que ell sap, tot el seu saber literari i també el costumista, fins i tot podríem dir el folklòric.

El realisme d'unes vegades, la imatge un punt bucòlica i l'humor ponderat són ingredients d'una obra que ens la fan atractiva i deliciosa. Molt digna de ser llegida.

Cal congratular-nos doncs, juntament amb l'autor, perquè els castellanencs d'avui poden recrear-se amb estes imatges, amb estes vivències. I ja solament ens queda confirmar que, en publicar estos *Romanços cara a la nit* de l'amic Toni de Cuc, estem contribuint des de la Diputació a una parcel·la important de la nostra cultura, especialment la literària. Que el lector ho aprofite...

Carlos Fabra Carreras
President Excma. Diputació de Castelló

ROMANÇOS DE LA MEMÒRIA

Antoni Rodrigo Valls, signant habitual de treballs erudits i costumistes amb el pseudònim Toni de Cuc, i notable veu de cabiscol, havia aplegat fins ara dos reculls de breus treballs narratius, concisos i amb voluntat de gaudi delicat del llenguatge: A colps d'espardenya (1993) i En Castelló, carabasses al balcó (1995).

En aquesta darrera obra, Rodrigo apostava per la bonhomia dels personatges, per l'evocació dels llocs i els mots, per una reivindicació del món local més cordial que no agressiva. El seu art s'adelita a fer pinzellades verbals; així, per exemple, a Les ventes dels voltants de Castelló fa un autèntic viatge memorial sobre les ventes: la del Peix, la del Borriolenc, la Nova, la de Cumbeta i la de les Figueretes. Sobretot, però, posa l'interés en les descripcions minucioses: així, la ferreteria El clavo en El somni del senyor Banyuls, o l'aspecte físic i la memòria de guerra d'El moliner...

L'una i l'altra obra, i l'estil sencer de Toni de Cuc, concita un espai de lectura que guanya en la proximitat —és a dir, llegit a Castelló— i serveix alhora com a exemple del mode de vida de qualsevol territori concret del sud d'Europa. D'una banda, perquè la memòria transmet un caràcter heretat, que valora la bonhomia, la ironia, la simpatia entre iguals. I d'una altra, perquè revela un coneixement profund, enciclopèdic, de la cultura popular pròxima: el lèxic, la fraseologia, la retòrica

directa i clara, els tipus humans i les seues relacions, la història com a vida viscuda...

L'art literari, per tant, no rau en l'ostentació ni en l'aparença, sinó en una acurada administració del gènere triat i en una estima pel lector avant la lettre. Antoni Rodrigo sol combinar tres tipus d'impulsos literaris més o menys populars: el costumisme, la literatura de llegendari, i un realisme matisat per la imaginació.

Cal saludar totes aquestes arts de Toni de Cuc en aquests nous set Romanços cara a la nit. Més ben dit: sis «romanços» o falòrnies o contalles, i una sèrie d'escenes de la vida de Vicent de Sidora. Si de cas, la novetat que cal agrair de nou és un escreix interessant: la memòria ara no treballa sobre un «passat» més o menys clos o idealitzat, sinó que s'adequa a formes de transmissió més «actuals» o pròximes al lector, com (ja al primer «romanç») el retall de diari sobre la mort d'un cadell de porc senglar al pati d'una escola, o (al penúltim «romanç») la convivència màgica de tres malalts, un d'ells cec, en una cambra d'hospital.

Al llarg de l'obra, cadascun dels altres «romanços» hi posa ingredients propis: la relació entre una bugadera i un carboner, el gos i el pas d'un riu (que no és aliè al mite de sant Cristòfol...), la malaltia d'un xiquet i el miracle naturalista de l'àvia Granotera, la xiqueta malalta en el triomf de la festa de sant Roc. I, sobretot, la novel·leta sobre l'anecdolari de l'oncle Vicent de Sidora emigrat a Barcelona (la qual, qui sap si tindrà ampliació futura), demostra la pervivència d'un caràcter mediterrani justificat pels segles.

Tot això, amb qualitat, ho trobareu en cada pàgina del llibre que teniu la sort de tenir entre mans. Deixeu que la imaginació us hi faça robar la connexió entre la veritat i la bellesa.

Lluís Meseguer

*Dedicat a les meues xiquetes:
Raquel, Lledó, Maria i Anna*

UN PORC SENGLAR JOVENÇA

*Un porc senclar jovença
fou abatut al pati d'un col·legi.
(De la premsa diària)*

La veritat és que no arribava a comprendre res. Estava encauat sota uns geranis mig mustigats i els seus ulls delataven paüra i dubte. Estava tremolant i els ulls, xicotets, els tenia fixos en els d'aquell home grandàs que l'havia acaçat per aquell pla i el tenia arraconat. Mirava esglaiat l'home gran que amb un pal entre les potes davanteres (seria una escopeta?), tractava, no hi havia dubte, de fer-li mal. No podia fer-hi res. Tampoc, en aquells moments de terror, recordava amb massa claredat tots els esdeveniments viscuts. Podia recordar que havia corregut durant llargues jornades. Sos pares i els seus germans majors corrien desesperats i ell tractava, com podia, de no perdre el contacte. Pot ser fóra el seu destí, córrer, córrer, córrer... Sos pares ja li ho deien: «No podem aturar-nos sempre al mateix lloc. Si això fem, vénen els hòmens i ens cacen. Per tant, fill, el nostre destí, el nostre fat, és córrer i si de nit, molt millor». Entre el terror i la incertesa, podia recordar, doncs, que venien de lluny. El gran foc els havia allunyat del seu bosc. Amb ells, van fugir també la resta dels animals, perquè el foc, havia arrasat el menjar i, famolencs, anaven desesperats a cercar-lo. Així que totes les nits corrien i, en clarejar el dia, s'amagaven sota els

matolls, per descansar. També, quan topaven menjar, aplegaven forces i sempre trobaven un rierol on atenuar l'assedegament. Si alguna vegada, despistat, s'aturava en algun clar o en un sembrat, sos pares l'alliçonaven i li sovintejaven una i mil vegades que devia acurar-se: que era jovença i inexpert, i l'home, podia copsar-lo i donar-li mort. Ell, que mai no havia vist l'home i desconeixia llurs sentiments, es preguntava: «Per què han de seguir-me i acaçar-me els hòmens si jo mai no he fet mal a ningú? Menge les glans de les alzines, furgue la terra i menge les tòfo-nes i recull les ametles i les avellanes? Quin mal faig?». No podia comprendre les asseveracions del pares, i els pares, que veien el dubte en el seu semblant feien insistència que fóra caut, astut i desconfiat. «Què és un home?», va preguntar cert dia. El pare li respongué que pel que ell podia saber, era un ésser que caminava engallardit sobre les potes del darrere i que, entre les davanteres, acostumava a dur un pal llarg anomenat *escopeta* del qual eixia, per l'extrem, soroll i foc i que quan el soroll es produïa i el foc eixia, potser una terrerola, potser una merla, potser un tord, potser una perdiu, o un conill i fins i tot algun esquiro, quedava al terra, immòbil, quiet..., mort. «Són tots iguals? Tots fan el mateix?». I en preguntar li brollava des del fons del seu ésser, allà on reposen els bons pensaments i els bons desitjos. «Veuràs», li deia la mare, «no tots els hòmens porten escopeta i a més, els hòmens, quan són xicotets com tu eres ara, són més confiats i tenen millors sentiments, no tenen la maldat i dolentèria dels hòmens grans». Així, seguiren corrent, dormint, menjant i bevent fins que un dia, en un bosc desconegut, es va fer un gran silenci. Els pares i els germans es van quedar quiets, amb les orelles rígides, teses, el pèl eriçonat i amb el musell o morro com volent ensumar l'aire. Ell es va amagar entre unes mates. De sobte, s'escoltà un estrèpit enorme i unes flamerades com les dels incendis enlluernaren per un moment aquell lloc. Els pares i els germans estaven a terra, sobre la terra nua, com dormint. Fou llavors quan va veure els hòmens que portaven el pal llarg

anomenat *escopeta* entre les potes davanteres, i botaven i llançaven uns udols que es diuen riallades. Va restar quiet entre els matolls. Els hòmens se'n anaren i arribà la nit. Entre la foscor i el silenci va ferumejar tractant de localitzar la seua família. No va poder. Tal vegada se'ls havien endut el hòmens i, per a què? Es va decidir a eixir per fi, i trist, molt trist, va córrer com l'havien ensenyat. Tota la nit va estar corrent i quan la nit se'n va anar i va obrir-se el dia, va oir uns sorolls estranys que eixien d'una dreuera llarga i negra amb ratlles pintades i per on passaven uns animalots grandassos que corrien, pot ser, més que ell. Va voler creuar la dreuera i no hi va gosar. Així que la va seguir a la llarga, mentre hi seguien passant animalots enormes, fins que va arribar on hi havia moltes cases (els seus pares li havien dit que eren els caus dels hòmens) i es va trobar amb una de més gran, tota blanca, amb rajoles roges, rodejada d'un reixat de fil d'aram. Es va parar una estona per aguar i va veure que a l'altra banda del reixat, en un pla molt gran, hi havia munió d'hòmens xicotets d'aquells anomenats xiquets que corrien i saltaven sense aturar-se. Va recordar les paraules de sa mare i va pensar que allò era bo i va sentir una gran alegria dins de sa soledat. Va fossar per baix dels arams i va poder aconseguir fer un forat per on creuar fins al pla grandàs. Una vegada dins del gran pati els hòmens xicotets anomenats xiquets, seguien corrent i ell va voler córrer també i volia dir-los que ell també era xicotet i que podien ésser amics i que podien jugar i córrer. Alguns dels que hi corrien acabaren perseguint-lo a ell i ell, més àgil no es deixava assolir. Com va gaudir amb el joc! I va descobrir que amb els hòmens xicotets anomenats xiquets es podia jugar i que sa mare tenia tota la raó i que son pare exagerava quan li donava aquells seriosos consells...

De sobte, entre els xiquets, va aparéixer un home grandàs que va fer callar els xiquets..., «per què els xiquets havien de callar?». I l'home portava un pal llarg, «seria una escopeta?», es va quedar enfront d'ell, mirant-lo fixament als ulls i ell tremola-

va, arrupit, arraconat junt als geranis marcits. L'home gran, per fi, com decidint-se, abaixant les potes davanteres amb molta força, li pegà amb el pal llarg en tot el cap. El senglar jovençà, va deixar d'oïr, va deixar de tenir por. L'home gran li va pegar tres cops més, encara que el senglar, amb el primer havia tingut prou. L'home gran, ufà, satisfet de la seua gesta, va soltar aquell udol que s'anomena riallada.

Els hòmens xicotets, els xiquets, seguien sense dir res.

LA BUGADERA I EL CARBONER

(Romanç en blanc i negre)

Cada vegada que, carrer Sant Josep amunt, havia de sofrir les inconveniències de les llateres que es passaven el dia fent eixereta a la porta de casa, se li posava l'estómac agre i, fins que no arribava al pont per enfilars la carretera de Fondegulla no s'aturava ni gens ni miqueta. Aquelles destarifades que més semblaven bruixes que dones normals, no deixaven de preguntar-li:

—Molt seriosa vas, bugadera. Que no t'han pagat la feina?

Altres li furgaven:

—Eixa ruca està per a pocs viatges, mauleta.

De vegades els hòmens que junt a les dones, estaven asseguts sobre el banc de fer sola, pegant-li apretons al tamariu amb l'agulla, també posaven cullerotada per no ser menys:

—Deixeu-la, desllenguades. No veieu que la bugadera té aires de senyorona? Què és el que s'haurà cregut?

Carregada de paciència amb el fred de l'hivern o sota la soleguina de l'estiu, sempre es deia que havia de cercar un altre itinerari per no trobar-se amb aquell bruixam. I sempre es repetia que de «moliner canviaràs, però de lladre no t'escaparàs». Per qualsevol carrer de la Vall s'havia de trobar si no eixes desvergonyides, unes altres encara de pitjors

La brossa —verda i suau— li donava seient a l'ombra d'una alzina surera. Aquell matí, amb el sol prou alt acabava de pegar foc a la carbonera i el cos li demanava un respir. Estava satisfet. Havia emmagatzemat llenya tot l'hivern i portava ja quasi dos setmanes senceres amanint-la. La llenya ben disposada des del dia d'abans, perfectament arrengrada, fetes les capes de major a menor, açò és, les branques més grosses a sota, i, a dalt de tot, al més amunt, les branquetes trencalloses de pi. Encerclat per tot el fustam, el fumeral per on la carbonera havia d'alleujar els gasos verinosos. La carbonera estava així disposada, una vegada coberta pel polsim de carbó antic i de terra humida. Havia deixat els espiralls adequats i li havia botat foc amb unes rametes de argelaga. Un filet de fum que un cop arrelat es mudava en columna, donava fe que un carboner de Fondegulla estava posat de cap i peus en la seua tasca. En quatre o cinc dies es faria la combustió i, sinó passava res, aleshores disposaria de vint-i-cinc metres cúbics de carbó per a vendre. Carbó de tronc o d'ascla de primera qualitat i altres carbons —de bracet i de canonet— que també es podrien vendre amb guany. Tenia preparat el lloc per a fer moltes més carboneres, així que, si el temps li donava ajut i la sort tenia de cara, a les darreries de l'estiu tindria la faltriquera ben atapeïda de pessetes per...

Era falòrnia que tenia endinsada a la cabota, al fons del tot i no podia treure-se-la d'allí. Maria *la Bugadera* havia de ser per a ell, malgrat que hi havia uns quants borinots al poble que li feien l'aleta i es posava nerviós per la competència. Pensava que Maria no li feia mala cara, ni creia que podria en algun moment voltar-li-la. Ans al contrari es creuaven miradetes i més miradetes, i quan li havia pogut parlar, Maria, no se l'havia espolsat de damunt.

Així ho tenia pensat. Unes pessetes que tenia amagades i les que pensava fer enguany serien prou per a fer-se a la Bugadera i casar-se... i tenir fills... i viure la vida mirant-se als ulls i dient-se paraules dolces farcides d'amor...

Tan sols una qüestió li llevava l'assossec. Sent que Maria era la que més blanca deixava, i més polida, la roba de les bugades... voldria casar-se amb ell?, amb un carboner? encara que fóra qui feia el carbó més negre de tots els carboners del poble? Era qüestió que el tenia enverinat a sovint i el deixava per les nits, en blanc, com les bugades de Maria.

A la bugadera
la vol festejar
un carboner,
Quin deler!

Ella, Maria, no havia fet més que heretar les bones parroquianes que havia fet sa mare, feta un esquifit a casa, —pobreta!— malalta de dolors per tot el cos. Veritat era que n'havia fet de noves, però les bones eren heretades. Riques senyoretetes de Nules, de Borriana i Moncofa, confiaven la blancor dels seus llits a Maria, la bugadera de Fondegulla. A ella li deixaven amb tota confiança aquells aixovars polits i de qualitat, cuidats i sense defectes. Aquells llençols de llenç, de fil i de cotó egipci, capçaleres a joc, aquelles camises llargues de fil i de dril, aquells mocadors de batista suïssa, camisons de seda fina —mantenedors de secrets i intimitats—, sinagües d'àvia i faldellins, mantells, jocs de taula, tovalles i tovallons. I el que és millor, els aixovars de les seues filles acabades de casar, brodades les inicials amb punt de creu i altres floritures fent enramades de majúscules, amb les vores repletes de puntes de coixí i encaixos de preu i de paciència, tot preparat, fet i rematat per mongetes de claustre i oració. Robes i més robes farcides de flaires d'espígol muntanyenc.

Ella, Maria, tenia a gala ser bugadera per traure llum a aquelles comandes tan compromeses. Ella, a casa, ho tenia tot preparat perquè així fóra. Una vegada per setmana, de matí de matinet, encenia el foc i posava damunt del foguer el calderó reblit d'ai-

gua perquè, a poc a poc, anara calfant-se. Mentrestant havia disposat els saquets amb la cendra. Abans que res posava, als cossis adients, la roba ben classificada: la de llit a un cossi, la de taula a un altre i la roba interior, la llenceria, en un altre cossi més menut. Al capdamunt de la roba el saquets de cendra perquè es fera el lleixiu blanquejador i desinfectant i quan l'aigua del calderó començava a traure el bull, amb un carabassí que tenia mànec de canya, l'abocava ben dosificada damunt la cendra. L'aigua anava passant per tot el cossi farcit de roba i pel bequelló del desguàs, Maria anava arreplegant-la després que haguera fet la seua comesa. I així una vegada i una altra, fins que la ciència de Maria deia que prou! El lleixiu nascut de la cendra havia fet el seu paper. A la fi treia els saquets de cendra i, ben escorreguda la roba, l'aclaria amanyagant-la, acaronant-la. Per a remat, en altres cossis que restaven nets al fons de l'obrador, li afegia blavet, perquè la roba fóra més blanca si això podia ser possible.

Maria no acabava allí la feina. Rentada la roba i eixuta, havia d'estendre-la perquè poguera eixugar-se. I l'eixugava, estesa damunt els matolls d'arboç i les matisses de romaní del tros de muntanya que al davant de casa, rebia el sol, que generós de rajos, li treia la darrera lluentor. Això sí, la pudorosa roba interior, per mirament, l'estenia al terrat de la casa, on estava ben defensada de mirades furtives i pecaminoses.

Per les matinades, a poc d'eixir el sol, el barranc oferia un caire misteriós. El fum de la carbonera, s'estenia per damunt de la vegetació, embolicant l'arbreda, serpentejant per les rames, fent una dansada al ritme que marcava el ventijol matiner.

El carboner, quan feia la seua feina, es quedava a passar la nit en una barraca d'estructura molt succinta. Quatre estaqués i una coberta de rama donaven acomodament pel bon temps. D'aquesta manera, vigilava de prop que la carbonera no se li fera malbé i poguera arribar a bon fi el treball, l'esforç de molts dies...

Per tant, eixes nits, amb la companyia dels mussols i d'alguna rabosa, era l'amo de la muntanya. I de veritat que es sentia l'amo absolut del món sencer, sense cap por, sense cap mena de reserva per la solitud: per la absoluta solitud del barranc circumdat pels alts farallons de rocam de gres.

Per una altra part pensava que les flaires que li regalava la natura, el tenien un poc endormiscat. En efecte, el més mínim ventijolet que poguera moure les matisses, enlairava l'ambient amb flaires antigues i pregones de timó, de romaní i de *rabó* de gat entremesclat de savorija, boixac, camamilla, cama-roja i te de roca.

I donava fil al catxerulo de la imaginació i..., veia Maria per totes les contrades. Per dalt, per baix i pels arbres i per les roques i pel cel i fins per l'aigua del riuet que li alleugeria la set.

Una vegada per setmana, feta la bugada, els divendres, molt de matí, enganxava la ruqueta al carro i anava col·locant les paneres de vímet, repletes de roba neta, planxada i ben plegada. Havia d'aconseguir que la feina feta abans no es poguera malmetre arruïnant l'esforç. Quant ja tenia ben disposades les paneres, damunt, les safates folrades de cretona acoronant la roba més fina i les peces emmidonades.

Per evitar alguna contingència de l'oratge, el carro anava aparellat de vela de lona ben subjecta, amb faldons pel darrere... Seria un llàstima que una nuvolada de fora temps deixara Maria eixuta de guanys i mancada de ingressos.

A punteta de dia passava pel pont a l'eixida del poble i arribava fins l'abeurador de la Vall, una hora més tard. Quin goig! Pel dematí, promptet, podia alliberar-se de les llateres destarifades. Així que, a bon pas, creuant cotet-cotet el poble abans del migdia, podia arribar a Moncofa. De Moncofa, a Borriana i, de retorn, paradeta a Nules per arreplegar les comandes i els encàrrecs.

A boqueta de nit, després d'haver passat el calvari de les bruixes de la Vall, seguint el riu, passava per la Penya de la Núvia i es pot dir que, aleshores, passada la primera revolta que feia el camí, ja era al seu poble.

La Penya de la Núvia i l'altra més xicoteta, anomenada del Nuvi, eren per a la Bugadera fites de record permanent. El Carboneret segurós que li cercava la volta, certa vegada, no feia massa temps, quan ella tornava al poble amb molt cansament pel viatge de retorn, se'l va trobar pujat al més amunt del rocam i, des d'allí va pegar-li xiulits cridant-la, fent-li amb la mà ganyotes donant-se a conèixer. Maria va sentir una forta bategada al cor i va fer com qui no sap res, passant tot seguit al compàs i cadència que li assenyalava la burreta. Aquell dia va saber Maria que tenia el cor captiu per no sabia què...

Tot va ser que al poble, no se sap com, la gent, es va assabentar del fet i per totes les boques corria la notícia:

El carboner
a la bugadera
vol festejar.
És d'admirar!

Va passar el temps (Quantes bugades! Quantes carbones!) el Carboner i la Bugadera es varen casar. I sempre que passaven per les Penyes dels Nuvis, el Carboneret li comentava:

—Recordes aquell dia? Jo et deia que, si et casaves amb mi, et posaria a la Penya de la Núvia, com si fos el teu tron de reina de ma casa.

Per tant, lector no cregues la llegenda que parla d'amors trencats per l'odi de dos famílies. No t'ho cregues. Res de morts heroïques. Res de fatalismes i desgràcies.

S'anomenen d'aquesta manera, pel quefer d'un carboner
que estava enamorat d'una bugadera.

El carboner i la bugadera
es varen casar.
Ni a la bugadera tan polida,
la varen fumar
Ni al carboner, tan fumat,
el varen blanquejar.

EL MEMORIAL

A la rogenca claror de la llar, envoltada pel suau caliu del foc i pel flaire camperol de la llenya, estava l'àvia, com una lloca, encerclada per rabera de néts i nétés, tots embadocats i expectants perquè començara el reguitzell de contes i falòrnies que cada nit d'hivern els oferia, engalipant-los fins les voreres de la son.

La cuina, àmplia, com feta per a família ben nombrosa — enllumenada només que per aquella mena de dansa de rojos i grocs projectats per parets i sostre—, era lloc adient perquè els romanços prengueren més versemblança.

L'àvia, sobre cadira de boga, pareixia estar més a la gatzeneta que asseguda. L'ampla faldota que cobria bona part dels seus voltants, li atorgava aquell aspecte de lloca protectora i amorosa. Als muscles, toca de ganxet. Al cap, mocador negre, evidència d'un dol perllongat i permanent. Els dits llargs d'unes mans eixarreïdes, antigues, marcaven el desenvolupament de les històries. La veu, forta encara, matisava el fraseig.

Els xiquets i les xiquetes, la llocada, neguitosa, vigilant, esperava amb il·lusió les narracions: abocats de ple a l'àvia i als divertits desgavells que cada nit els descobria.

—Una vegada hi havia dos reis, amb un regne cadascú...

—Molt antics?

—Molt!

—Més que el rei Barbut...?

L'àvia, estrenyent els llavis, deia:

—Uuuui!

L'infantó, tossut, insistia:

—Més que el rei vestit de budell, la calça cagada i el barret molt vell?

—Molt més...!

Tots a l'hora, parats, exclamaren:

—Eu...!

—Bé, prou. Com deia, eren dos regnes veïns, separats per un barranc que feia de marge mitger. El barranc era tot ell un rocam ple de mates de jonc, matisses, arboços, baladres i altres herbes més o menys flairoses. Hi havia també set pomposes noueres, que cada any donaven gran quantitat de nous que valien a ambdós reis per a fer gegantines coques que eren oferides a tots els vassalls en repartiment.

—Cal que us diga —va continuar l'àvia— que les set noueres creixien, tres a cada marge del barranc i la que feia set al mig mateix. Des de temps immemorial el fruit de la setena nouera, era replegat cada any pels criats de cadascun dels reis. Així ho havien fet sempre per afermar una pau antiga. Aquest tractat tan antic, s'anomenava «la pau de la nou».

Amb els ulls com a plats, els xiquets i les xiquetes escoltaven interessats.

—Ah! Però la cobdícia, l'avarícia d'un ministre d'un dels reis i el poc senderi de llurs consellers i directors generals del seu bàndol, varen poder molt més que el desig d'una pau tan antiga. Una nit fosca, proveïts de llargues canyes, els sequaços dels aprofitats manons van replegar tota la collita de la setena nouera, quan eixe any li pertanyia a l'altre regne. El rei perjudicat i sabotejat, ofès per la malifeta, es va enfurir i a punt estigué de declarar guerra oberta a l'altre rei. Passat el primer moment d'esgarripança va demanar a l'altre rei l'escaient esmena i l'adient satisfacció per tan greu desvergonyiment..., a banda de demanar a l'altre rei, la pertinent satisfacció econòmica.

—Ja podeu veure que el rei responsable, el primer que va fer va ésser empresonar els lladres i..., quedar entristit pels esdeveniments. Plorós per l'angoixa i per la recança que no el deixava ni tan sols dormir, va prometre que donaria satisfacció completa pels fets i, de seguida, va ordenar que fóra cercat per tot el regne el vassall més honrat, per enviar-lo a l'altre regne com a ambaixador, nunci i portantveus de la seua tristor.

—Amb totes les presses, tots els agutzils del regne varen fixar per totes les cantonades el ban on s'instava la presència davant el rei del més honrat vassall. Cavallers, cancellers i consellers, majordoms, generals, brigadiers i tota la tropa que del palau reial menjava, es dedicà a la recerca d'aquell home ideal: el més honrat... Com no era tasca fàcil de dur a terme, recorregueren als ordinadors del Ministeri de Finances i, precisament allà fou trobat. Era, entre tots els súbdits del rei, l'únic que des de sempre, presentava la declaració de renda positiva.

L'àvia, discreta, feia silencis per a comprovar l'atenció de la conlloga.

—Fixeu-vos si arribava a ser honrat! Fou conduït a presència del rei (que exhibia un somriure de felicitat per la troballa del vassall honrat) que li encomanà portar a l'altre rei un memorial en què demanava perdó per la malifeta del conseller lladre i li garantia que per poder-li compensar el dany econòmic, podria replegar dos anys seguits la collita de la setena nouera. I dirigint-se a l'home honrat va dir-li solemnia: «Jo sé que deixaràs en bon lloc el teu rei i el teu regne. Au! ves corrent a veure el rei veí que deu estar neguitós per la trigança. Que Déu Nostre Senyor t'acompanye!».

L'home honrat es posà damunt els muscles una capeta i cobrint-li els cabells un barret. Lligat amb cordeta de cànem, l'acompanyava el seu gosset. Isqué com un llamp pel portal del palau i, a les poques passes es posà el cel tot negre com si fóra de nit i, a poca, els trons, els llampecs i l'aigua, tot barrejat, semblava la fi del mon. Plovia com si tots els portells de les séquies

del cel hagueren sigut alçats tots a una. En una estona, el camí s'havia perdut; els cultius tots com un lluent i, els arbres, tots plorosos. Sense perdre l'ànim, malgrat que les tabalades dels trons l'assordaven i les lluminàries dels llampecs l'encegaven, va poder arribar fins al barranc causant del plet. Caient i alçant-se, home i gos miraven la riuada que brogia, com saltava per damunt les roques i com es feien onades d'escuma roja, fangosa. El bram era ensordidor. L'home va prendre por i per uns moments, el dubte, va entenebrir la seua mirada. Va ésser tan sols això, uns moments. Fins i tot, tantes adversitats no varen arrufar-li el melic i, amb resolució, afermant-se al cinyell la cordeta de cànem que subjectava el gos, tots dos se cabussaren de cap al barranc.

Un sospir per refer-se de tan perllongat sermó, va ésser respectat pels parroquians. Va seguir d'aquesta mena:

—Cal dir que abans de llançar-se a l'aigua enterbolida del barranc i tractant de salvaguardar l'important memorial, document de reconciliació internacional (perquè mullat no tindria cap validesa), l'home va dir al company de tantes fatigues a cau d'orella: «Gosset, amic fidel en aquestes malaurances, amic en aquests moments de desgràcia i aflicció. Tu pots tenir la solució del problema». Agarrant-lo amb tot l'afecte del món, pel culet, va posar-li el memorial dins de l'intestí. El gosset, dòcil i no menys esglaiat que l'amo, no va dir-ne res.

Agarrant-se a les mates de jonc, cercant les soques de les noueres com podia, l'home arribà a la fi, a l'altre marge del barranc. I com per encantament, va passar del tot el perill. Exhaust i esgotat per l'esforç, enfonsat damunt l'herba va veure eixe miracle que és l'Arc de Sant Martí prop de l'horitzó. Refet de tanta malaurança, va reprendre de nou el camí i arribà al palau de l'altre rei, on a trompetades i tabalades de benvinguda passà per entre la gentada, que el rebia amb vehemència i apassionament. Esglaiat i atemorit va ésser posat a presència del rei que amb tota solemnitat li va dir: «Gràcies a Déu Totpoderós,

heu pogut arribar a la meua presència malgrat el tràngol que heu hagut de sofrir. També done gràcies a Déu perquè heu pogut protegir de les molestes humitats el memorial que, el rei vostre senyor, m'envia. Digueu-me: com heu pogut salvar-lo de l'aigua, si tu, valerós faraut, i també el gosset marjaler veniu mullats i ensopits fins a les vergonyes?».

L'home li va aclarir com havia solucionat el greu problema i, el bon rei, alçant els ulls cap al cel, donà gràcies a Déu: «Torne a donar-vos gràcies, oh Déu, perquè a més d'èsser l'home més honorat d'aquell regne; d'èsser el més valent i coratjós... a més, a més és el més intel·ligent, assenyat, eixerit i talentós».

Es feren unes grans festes honorant l'home honorat. La Cort va repartir per a tots arrop i talladetes, llesquetes amb ou, coques de panses i figues i... com no?, coques de nous, tot molt remullat amb barreja i mistela fins que quedaren tots ben sadollats.

Acabades que foren les festes, l'home, seguit del seu fidel gosset, tornà a casa i es posà a treballar —que era a la fi el que havia fet sempre—, oblidant l'enlluernament que havia viscut.

—I el gosset? —Preguntà un dels xiquets.

—El gosset, com l'amo, va viure molts, molts anys, gaudint de l'agraïment del rei, de la cort i de tots els súbdits. Des d'aleshores, cada vegada que pel carrer es troben dos gossos, mireu i veureu com s'oloren el cullet. Sabeu per què?

—Per què?

—Perquè tots els gossos que al món han sigut, que al món són i que al món seran, han volgut, volen i voldran conèixer el que va ésser tan útil per a la pau entre els dos regnes. I tots els gossos es pregunten: «Serà aquest el gos del memorial?».

El silenci es va fer l'amo de la conlloga de xiquets i xiquetes.

—Au! s'ha acabat el deslligo. Ara tot el món a dormir!

I tots els xiquets i totes les xiquetes, amb els ulls enterbolits per la son, l'un darrere l'altre, anaren a cercar la màrfega on somniarien, qui ho dubta? en el gosset famós i distingit.

L'àvia, amb un somriure als llavis, també.

ELS REMEIS DE L'ÀVIA GRANOTERA

No sé exactament si aquesta contalla és vertadera. Vull dir que, si és que me l'han contada, l'he imaginada, com un trosset de la història que tots portem endinsada als racons de l'ànima i que surt espontània només furguem a la memòria.

Jo no havia nascut i el meu germà era aleshores el príncep de la casa; malcriat, poc menjador i capritxós. El primer nét d'ambdues famílies era un mira'm-i-no-em-toques. Tal vegada era també graciós (no ho se: jo no hi era) i fins les barrabassades que podia dur a terme, eren rebudes com a espectacle i encerclades d'aplaudiments, ovacions i volta al redol.

La cosa ben certa era que la seua salut no era massa espectacular. A banda dels trencs i moradures produïdes pels bacs de bicicleta, quan no era un constipat, era una eixidura de grans, un mal de gola i, a sobre de tot, totes les afeccions del cos, les provocades per fartaneres de fruites verdes o a mitja maduració que li deixaven el ventre escorregut i dolorit per les incessants evacuacions.

Una de tantes i tantes vegades que va caure en temptacions *fruticoles*, la cosa va posar-se ben seriosa. Les àvies es van espantar veient l'estat de postració en què havia quedat l'infantó. Roig com un perdigot per l'alta febre, de vegades llançava gemecs i pegava salts damunt del llit.

—Podries fer alguna cosa pel xiquet. Porta'l al metge i veges que te recepte alguna porga de salicilat, o aigua de Carabanya, o qualsevol altre remei.

La meua mare esglaiada pel patiment del tendre fill, va dur-lo al metge Garí, qui «entenia molt de xiquets».

El metge, en efecte, li donà uns paperets amb uns polsos verdosos..., que no feren cap efecte al meu germà. Ell seguia amb els bots a sobre el llit, el gemecs, la febre i les buidades de cos tan damnat.

Les àvies amb un gest compungit, li oferiren una altra solució. I li digueren, no sense por, per ser solució poc ortodoxa per a la filla i nora «amb carrera»:

—Podries anar a veure l'àvia Granotera que diuen tots que té molt bona mà. Ella podria donar-te el remei que et manca.

—Això, mai! És una bruixa...!

A força de precis i xanglots la convenceren i allà que hi anaren la meua mare i el meu germà malcriat.

L'àvia Granotera era coneguda com a tal perquè la seua ocupació principal era la de vendre al Mercat del peix (on ara hi ha les Despullades de l'escultor Adsuara) les granotes que un fill li caçava a les séquies de la marjal amb la tècnica de l'encesa quan era de nit i, amb capolls de cuc de seda a ple dia. Tenia molta gran fama de curar còlics, parades de ventre, diarrees i, fins i tot, estava capacitada per fer camí pel budells quan el restrenyiment feia patir a tots, I sobretot, a les prenyades.

Quan caminava amb el meu germà al braç cap a casa l'escuradora de budells, l'ànima la tenia amb un gran desassossec i el cor li bategava, toc-toc-toc, per la por.

De veritat que la meua mare tenia raó. Aquella dona tenia tot l'aspecte d'una bruixa. El nas afilat, la boca desdentada i per darrere lluiïa una bona gepa. Quan va dipositar el cos del xiquet damunt una màrfega no molt neta que cobria una llototja a un pam de terra i va despullar-lo, unes mans que més pareixien urpes, van acaronar la panxeta endurida del meu germà, la meua mare va alçar els ulls cap al cel, preguntant: «Mare de Déu de Lledó. On m'he posat? Dóna'm l'ajut que el meu fillet necessita».

Al cap d'una bona estona, el xiquet va quedar tranquil. La bruixa va dir a ma mare:

—Ara tan sol falta que li dones un beuratge fet d'oli d'escarabats. Per la nit en caçaràs dos o tres i, posats en una paelleta, els fregiràs ben fregits a poquet foc, afegint-li una polseta de sucre. Li ho donaràs en una xicra i li faràs un novenari.

Encara no havien passat dos dies i el meu germà ja corria com una daina pel carrer.

Les dues àvies no cabien dins d'elles per la satisfacció d'haver trobat la solució a la malaltia del net: «Ja t'ho déiem, la Granotera te molt bona mà».

El que no sabien les àvies era que ma mare mai no va caçar escarabats, ni els va fregir ni va fer el novenari: «Això podríem fer. Estaria bo!».

EIXIR DE PANER

Podríem dir que la petició que la xiqueta feia, ni trepitjava cap regla establerta, ni conculcava cap precepte prefixat. Amb la seua innocència extremada, feia petició d'alguna qüestió per ella esbrinada i descoberta, que per a qualsevol altra persona podria objectar-se com a simple frivolitat.

El pare i la mare, anaven, des del naixement de Tere, com a borinots per la vida, sense saber ben bé què és el que podrien fer, per no causar-li cap perjudici, per no tòrcer la creixença sempre problemàtica d'un fill amb condicions físiques i psíquiques enrevessades i, més encara..., si era filla.

Però ara ja no es tractava d'un elemental desig fruit de la seua pròpia elementalitat. Ara es tractava d'una qüestió en què estava involucrada tota la família... i tots sabíem com era eixa família. L'altra qüestió era la de les pessetes. Pobres com a rates res no podíem traure d'una fortuna que, tota junta, cabia dins la maneta de Tere. Ara es tractava d'un desig sentit per una jove de quinze anys que començava, encara que tard, a sentir que estava en un món on hi havia més joves com ara ella i més xics que li feien l'ullet al col·legi on rebien tots barrejats una educació especial, individualitzada, perquè els escorrims del saber, la miqueta, el polsim de ciència que poguera reservar-se per als alumnes no caiguera a terra, fonent-se amb la pols o perdent-se pels forats que la terra deixa sota les pedres perquè l'aigua córrega. Per tot això i per moltes més raons que queden enfosquides pels racons

de l'oblit, la xiqueta anava un poc plorosa, els pares preocupats i la família tota amb uns morros, de dignitat ofesa, que feien por.

Tot començà, quan algú, veí, amb la millor voluntat, li degué dir, per raó de les festes de Sant Roc, que ella, com era molt bonica podria eixir de paner darrere el sant, al qual li fan la festa allà pel carrer de la Cassola. I ella, imaginativa, es va veure de seguida, embolicada amb mantó de Manila, junt a altres dues jòvens darrere de Sant Roc i pel davant la presidència del conseller municipal, del majoral i del prevere, portant dins el paner una bona càrrega de coquetes i rotllets beneïts per fer el repartiment entre el veïns del Canyaret.

Per això cada matí, amb el cistellet a les mans, on portava unes beceroles, dues pometes i un bocí de pa, abans d'agafar el bus de l'escola la pregunta de cada dia:

—Mare, la tia de l'altre raval ens deixarà el mantó de Manila?

I sempre la mateixa contestació:

—No ho sé, filla. Esperem que sí. Esperem que recorde que encara som família.

I així cada dia, un darrere l'altre, els ulls de l'enteniment posats en la seua il·lusió festera de portadora de paner. De sobte un bon dia es despenjà amb una altra qüestió:

—Mare, podré dur sabates de tacó.

I la mare estranyada per l'eixida, li diu:

—Per què ho preguntes?

I Tere amb tota una lògica quasi xocant en ella, contestà:

—Perquè, com que d'ací a poc vindran els Reis, les podríem afegir a la carta que els hem d'enviar i ens eixirien més barates.

—Mare, per a Sant Roc, aniré a la perruqueria? Mare, podré dur calces calades d'aquelles que fa la tia Elvira, la del carrer Sant Vicent? Mare, tindrè vergonya?

I així a cada hora, a cada dia... i encara no havia vingut el Nadal!

La mare la mirava a cada moment. Tan pura, tan simple, un angelet del cel. Ja tenia molt de mirament de no dir-li res que no fóra la veritat. Ho sabia de seguida. Qualsevol mentideta per a quedar bé, qualsevol dissimulació tractant de reflectir una altra mena de veritat, era recollida pels oïments, pels ulls i per la pell tota del cos de Tere. Estava tan enllepolida per la promesa de sant Roc del Canyaret, que qualsevol raó sense importància li semblava obstacle que podia entrebancar el gran dia que ella, tan sols ella, s'havia organitzat partint d'una simple llumeneta encesa al seu cervellet primari i elemental.

A poc a poc va passar el temps. Arribà el Nadal i Cap d'Any. Els Reis d'Orient, atents a les peticions, deixaren a Tere, al balcó, un parell de sabatetes amb taconet i de xarol. La tia Elvira, la del carrer de Sant Vicent, li va fer les calces calades i l'altra tia, la de l'altre raval, li va deixar el mantó de Manila. Ja podia arribar quan volguera la festa de Sant Roc del Canyaret.

I així va ser. Aquell matí, els xicotets del carrer de la Cassola la van despertar amb els coets, quin esglai!

—Tere! Desperta't que sant Roc t'espere!

Tota nerviosa s'anava vestint, amb l'ajut de la mare. El pare, per fora, no deia res. Tan sols fumava i fumava. I no volia dir res perquè ell no era partidari d'anar exhibint la xiqueta com si fóra normal. Des del seu naixement que el pare anava sempre pensatiu i cavilós perquè voldria saber les raons per què Tere havia nascut amb la síndrome de no-sé-què.

Encara que ara era ja tard per a lamentar-ho. Tere era la reina de la casa. I ben guapa que estava, amb el seu vestit de castellerona tapada pel mantó de Manila. El monyo ben fet i els colors tots naturals a les galtetes. Si no fóra pels ullets axinadets que la caracteritzaven, ningú no podria dir que era la Tere, aquella xiqueta que quan va nàixer deien que era normal.

Veieu-la ara, darrere del sant, davant de les autoritats i de la banda de música. Veieu-la ara, amb el feble pes del paner carregat de coquetes i rotllets...

Jo que la mirava des del balcó de casa, sense poder refrenar-me vaig dir-li amb tota la meua veuota:

—Tere! Bonica...!

Va girar cap a mi la seua mirada i de veritat vaig veure com li pujava a la cara la rogenca presència de la timidesa.

Quan tot va acabar, Tere, sufocada pel sol de migdia, i com gaudint del protagonisme, li deia a la mare:

— Mare, l'any que ve ja no vull eixir. És molt pesat, saps?

I ufana va anar cap a casa per a alliberar-se del pes del mantó de Manila.

HABITACIÓ 341. TERCERA PLANTA

Habitació d'hospital. Tres hòmens, ja grans, jeuen als seus llits entre l'avorriment i l'esperança. Units a llurs gota a gota, han de romandre amb certa immobilitat. Una dependència anti-pàtica, tediosa. Tan sols un del hòmens, el més proper a la finestra, està alliberat d'aquesta mena de cordó umbilical. El metge en les visites diàries sempre li recomana que no estiga tot el dia ficat al llit, que s'alce. Els pulmons podrien embassar-se. Simple i elemental qüestió d'edat. D'aquesta manera, abocat cap a la finestra, es passa bona part del dia, sempre en silenci, sempre quiet. Sense parlar.

—Ja que vostè no està lligat al gota a gota com nosaltres i és l'únic que està prop del finestral i pot veure el món tal com és, podria si no li sap greu, contar-nos el que allí passa. Jo li ho agrairia...

Ha sigut el malalt del primer llit, el més allunyat de la finestra qui, efectivament, res no pot veure del món extern.

—Home. Si no ho he fet abans, ha sigut per no enutjar... El que es veu a fora, de veritat, és digne de ser contat. Es tracta, el que des d'ací es veu, d'una planúria immensa, llarga i ampla, que allà lluny es perd en allò que deu ésser l'horitzó, perquè el color de la mar es confon amb el color del cel. Hi ha dies, que els núvols, enormes, pareixen de vegades grans muntanyes i d'altres, grans vaixells amb veles desplegades. També, quan els núvols són llargs, per efecte dels vents, pareixen carrilades d'al-

gun déu que corre amb el seu carro per les dreceres del cel a la recerca de sa glòria.

El malalt del primer llit, es quedà pensarós després d'escoltar les paraules d'aquell locutor improvisat, descobridor de la llum i del paisatge.

—Hui, possiblement, perquè rep el sol primicer, la vegetació més propera a nosaltres, d'un verd intens, lluyenteja i quasi pareix negra, enxarolada. Brillant fins a l'insult, així és la seua vitalitat. Les palmeres que creixen entre els arbres, són com a dits que assenyalen el cel, o com a braços amb llargues mans que volen agafar-lo. Hi ha dies que els fruits sempre amagats sota el fullam, desperten al dia, a la llum, a la vida i ofereixen catifa daurada al llaurador que els conrea...

El malalt del primer llit, presoner com era, no volia que l'altre malalt, el descobridor d'aquelles meravelles callara, que deixara en un ofec tot l'enraonament que els feia renàixer l'esperança:

—Que més voldria jo, amic. Poder seguir descobrint per a mi i per a vosaltres el que hi ha per fora. Però l'enraonament m'amoïna per l'esforç i tinc necessitat d'aturar-me per agafar una mica d'aire.

Un altre dia els parlà de les aus que solcaven el cel i de la pluja que de tant en tant apareixia, tal vegada per a netejar l'àmbit celestial tan envilit per l'home. I dels trens que passaven ben a prop i dels camions i del cotxes que circulaven amb tota llibertat, amb la llibertat que dóna, pot ser, la salut dels que són a fora. De no progressar en la salut, de l'estancament de les dades de les anàlisis. Dels dies inacabables pendents de la temperatura, de la pressió sanguínia. De l'avorrimment, creuat de vegades amb dolors i pors, d'inapetències, de la deixadesa, de les derivacions depressives. Del fet que la muller tarda. Del fet que els fills sembla que s'obliden del pare enllitat...

—No puc saber per què, hui el dia és molt més brillant. Lluu tant que fa càstig a la vista, encara sense mirar-lo de front.

El blau és més blau. La primavera que deixa sentir la flaire, pareix més primavera. Nosaltres, des d'aquesta presó, des d'aquesta clausura, des d'aquesta submissió, valorem molt més tot això que no tenim, que és mancança total. Beneït el sol que il·lumina a d'altres i ens dóna esperança als que ací no podem fer més que esperar,

Les paraules, aquell dia eren molt més apassionades. Li sortien del fons de l'ànima i pareixien fragments d'un testament inacabat. Hi havia molta solemnitat en la dicció, com si la paraula travessara totes les barreres de l'univers món i ressonaren com una llunyana, remota explosió còsmica.

—Què passa, infermera?

El malalt de la finestra, aquell matí no es va aixecar ni tan sols es va situar front a la llum, per anar relatant als altres els detalls de l'hora meravellosa de l'albada.

—Passa alguna cosa, infermera?

Des de la soledat d'un llit d'hospital es pot aprendre a sospitar de tot el que es mou i de tots els qui, aparentment aliens, fan de sa vida una dedicació cap als altres, cap als més dèbils. Des de la quietud, des de la inevitable rutina s'endevinen tots els sorolls i queda el malalt familiaritzat amb tot el que l'envolta.

—Silenci! Ara vindrà el metge de guàrdia.

Efectivament. Alguna cosa hi havia que molts sabien i la resta ignorava.

—Infermera!

—Silenci! El malalt del llit de la finestra, aquesta nit sense moure ni pols ni remolí, com un pardalet ha mort i no se n'ha assabentat ningú.

El silenci es va fer espès. Ja se sap. El llit amb el difunt cap a fora i el llit sense el difunt altre camí cap endins. La roda de la vida i de la mort.

—Infermera! Puc demanar-li una mercè?

—Pot ser. Què és el que vol?

—Volguera el lloc que ocupava el difunt. Just junt a la finestra.

La infermera li va dir que sí. Que li ho diria al zelador i es faria el trasllat. Una vegada aposentat al nou emplaçament, de seguit, no va tardar ni un sol segon a incorporar-se damunt el llit el suficient per poder mirar per la finestra... Es va quedar fet de pedra.

—Infermera! Aquí passa alguna cosa. El malalt que ocupava aquest lloc, cada dia ens contava tot el que veia a través de la finestra i amb tot luxe de detalls. Ara, el que jo puc veure quan mire per ella és un mur de rajola que arriba fins tres pisos més amunt... Ens parlava de l'aire i del cel, de les aus i dels colors de l'horitzó. Com és possible això?

La infermera amb la cara seriosa però amb una dolçor que denotava comprensió pel malalt astorat, mirant-lo als ulls va dir-li:

— Però, vostè no se n'ha adonat?

— No comprenc què vol dir-me...

— És clar... El malalt que va morir-se i que ocupava el lloc que té vostè ara, era cec...

De l'altra habitació, tal vegada d'una radio, arribà, molt baixeta, una música de guitarra. Tan sols quedava ja, lloc per a una oració.

**L'ONCLE VICENT DE SIDORA
I SA MULLER ROSER**

La tia Roser, germana de ma mare, es va mantenir molts anys sense casar-se. «Sense prendre estat», afirmava. Segons deia ella, va perdre la independència passats que eren els quaranta, encara que ella mai no havia hagut de dependre de ningú, per tant, perdre no va perdre res i menys la independència. Més encara, es va posar al cim del seu particular castell, seguda al tron que ella mateix s'havia ideat. Ni el que més tard i de per vida seria marit seu, va tenir possibilitat de atalaiar l'horitzó des del mateix seient. Tot, i fins el tron, faltaria més!, era d'absoluta propietat de sa muller i tia meua.

Contava ma mare que els deu anys de diferència que separaven a ambdues germanes li havien pesat com una llosa a sobre. Havia sigut tant el control que havia exercit sobre ella, que més que una germana havia sigut una zeladora. Minut a minut, havia de donar-li informe, fins i tot d'allò més íntim. La tia ho feia (segons ella) per encàrrec i comanda dels pares, ja majors i al poble. La capital era pecaminosa per a la germana major, sense tenir massa en compte l'edat de la germana menor.

Nuvis? Horror! Estudiar era la seua feina. Els prometatges tan sols servien per a enutjar i desviar la atenció del que s'havia de fer. Ella deia, amb orgull, que no havia necessitat mai cap nuvi ni falta que li feia. La germana, molt més jove, tenia menys necessitat encara. L'experiència que la germana petita no tenia podia ella suplir-la, més feta a les coses del món. I més que res per la mala fe que tenien els hòmens, disposats sempre a im-
po-

sar la seua raó i més encara tractant-se de xiques tendres e inexpertes de cara a la vida.

El cas era molt més clar i qualsevol explicació científica era pur afegitó. El naixement de la germana menuda quant ella era una xica de deu anys, li va caure com un pitxer d'aigua freda a sobre. I ja mai no va oblidar la interferència del nou brot que en la família havia mogut. El ressentiment va ésser companyó seu de per vida.

Ma mare m'ho contava tot, mirant enrere sense enuig, com tractant de destapar la part més interna del teixit familiar i a la qual s'accedeix utilitzant certes claus, adequades i exactes, de consanguinitat i veïnatge; amb un desig honrat d'assabentar-me i de veure'm penetrar en els arcans del nucli familiar deixant de banda qualsevol morbositat.

El meu avi, un homenàs que sempre havia ultrapassat —de sobres— el quintar, era qui més s'enujava amb ella, mentrestant, l'avia, sempre dèbil, li ho perdonava tot, tant les constants intemperàncies, com els atacs enverinats que, amb tot el lleu, llançava contra tots.

Els pobres avis, ja majors, es resistien a dur-li la contrària per pura, simple i elemental por. Desconeixien i no imaginaven les conseqüències d'una paraula fora de lloc.

Amb una persona així, amb aquest equipatge anímic tan negatiu i tan voluminós, hom podria pensar que era persona incapacitada per a tenir qualsevol pensament que no estiguera lligat al ressentiment i a la enveja. Res més lluny de la realitat. Aquestes persones amb tan clares manifestacions negatives, potser amaguen entre els plecs de l'ànima, virtuts que per tossudesa, no volen traure a la llum del dia, temen potser un ridícul inexistent o, potser també, una tímidesa exagerada fins arribar a cotes de irracionalitat. Ara veurem.

Cert dia de primavera, d'eixos que fan respirar fort i fins al fons dels lleus, amb l'aire pur donant claredat al cel i colors a la vegetació, la meua tia es va permetre una transgressió de la seua

conducta ordinària i va enfil·lar el camí arborat que du a Lledó. Sota les voltes que formaven els plàtans, rebia la frescor ambient que allunyava aquella sufocació que li entrava quan li venia al pensament el deslligo que anava a fer.

En arribar a l'ermita de la Mare de Déu de Lledó, va deixar caure la seua humanitat a sobre un dels bancs que hi havia en la plaça tractant de alleugerar l'ofec i quan ja la respiració va tenir normal, va entrar a l'església. La penombra va fer que els ulls els obrira recercant la claror. Va ser tan sols una estona curta. El silenci i la foscoreta la varen reanimar.

S'agenollà reverentment i va veure pocs bancs més endavant, una parella que pareixien marit i muller, resant el rosari. «Vaja!», allò anava en contra dels seus projectes. Volia tota l'església per a ella sola i li fastiguejava la companya no desitjada. O és que era tanta la vergonya que li donaven els propis actes que, malèvolament menyspreava qualsevol presència humana.

Per fi, la parella de pregadors de rosari s'aixecaren i fent genuflexions anaren eixint deixant l'espai lliure per a la misteriosa parenta meua.

Aleshores, quan va succeir el fet que ara contem, en Lledó, el primer altar o primera capelleta que hi havia a l'esquerra només entrar, estava dedicada a sant Felip Neri i allí hi havia una imatge xicoteta i plena de coloraines. S'havia corregut la veu que el Sant era miraculós en temes tan concrets com l'amor, els festejos i tots els assumptes relatius al cor i als enamoraments. S'havien donat casos molt concrets i curiosos que havien arribat a oïts de la tia i s'havia embadocat pensant en la possibilitat d'ésser ella, la beneficiada amb un nuvi, jove, ric i formós.

Ama del silenci, va mirar a dreta i esquerra, al fons de l'església i fins i tot al cor que volava damunt del seu cap, no fóra que estiguera allí algun enllepolit, amant dels assumptes aliens. Satisfeta de la inspecció ocular es va agafar el vestit perquè no fera nosa al negoci, va pegar tres saltironets entre tímids i avergonyits, un darrere l'altre i que el darrer per poc fa caure el

volum exagerat del seu cos a terra. Recuperat l'equilibri va ajuntar les mans amb actitud humil i mirant sant Felip Neri, cara a cara, li va demanar que a l'hora del repartiment la tinguera en compte, que no era mala persona, que podia encara fer felïç a un home. Això sí, que l'home no havia de ésser un qualsevol..., encara que tampoc no li demanava res de l'altre món. Ni gros ni prim. Ni baixet ni llargarut, que no fóra cabut, ni coix, ni carregat d'espatlles, ni garxo i menys encara lleganyós. «Bé! vull un home honrat, saps? Gràcies sant Felip!».

Quant va eixir a la plaça, la meua tia era una altra persona. El cabell negre i arriçat, pels esforços, se li havia afluixat dels ganxets i el ventijol de la vesprada el feia volar rebel. També la cara se la notava com acalorada i l'ànim interior li brollava, incontinent, per tots els porus del cos. Al caminar li semblava anar com dos pams sobre la terra. El que li passava era meravellós. Tan sols tenia ganes d'arribar a casa i mirar-se a l'espill. Era com si haguera deixat arrere quinze o vint anys...

Sentia com una sensació de llibertat, com si fóra produïda per una catarsi, com si haguera fet una confessió general. Com un abans i un després. Era com un miracle de sant Felip Neri? De veritat que ja no recordava el sant suposadament manífesser. Ni tampoc no recordava les intencions que l'havien duta a l'ermita de Lledó. Era una altra cosa com misteriosa i embolicada que li donava ales, per això no sentia la terra sota els seus peus.

Era una gran sufocació la que portava al cos, quan arribà al carrer de Calderers. Mirava a dreta i esquerra amb desconfiança, perquè no volia que cap persona coneguda poguera notar-li les anomalies que ella mateix es notava. Encara va alleugerir un poc més el pas i arribà, per fi, a casa. Amb tres camallades de les seues cames, per fi... gràcies a Déu va poder seure a la cuina i amb la mirada a cap lloc va quedar abstreta com en un tràngol.

Tan sols es va fixar que sobre l'hule de la tauleta, hi havia un sobre dirigit al seu nom amb una molt bona lletra anglesa.

—Rosario! —va cridar la germana des de més endins—. El carter ha dut una carta per a tu.

No va mirar ni el nom del remitent. La va afermar contra el pit i va tancar els ulls. I amb els ulls closos, va somniar...

El somni de res no li va servir. Ja ho sabem. Els somnis, encara que siguen una part de la vida i poden, en ocasions, donar una imatge amable de la realitat, aquesta realitat, és molt més aspra, menys poètica. La bona estona que li va durar el somni, es va enlairar per regions inexplorades en què la felicitat constava de ben poques complicacions. Mirades al més lluny, somriures permanents, ventijol espargidor de venturoses notícies. Llum clarificadora i a la vegada enlluernadora...

Vicent i la meua tia eren cosins germans per la banda del seu pare, avi meu, és a dir, de la nissaga dels *Melones*. El seu pare es deia Vicent i la mare Sidora. Per això que, com en moltes societats més o menys matriarcals, era conegut com Vicent *el de Sidora* i abreujant, Vicent *de Sidora*. En moltes ocasions ja li havia fet l'aleta, oferint-li la seua capacitat amatòria, la seua responsabilitat com a membre de la Guardia Civil, el seu currículum familiar, que, naturalment, era quasi el mateix d'ella. I ella, sempre desdenyosa li havia demostrat un constant menyspreu. Ell mai no s'havia cansat de mostrar-li la seua actitud, malgrat tanta ingratitud, amb un afany delerós d'oferir-li el millor d'ell mateix, com a homenatge d'estima i amor sense limitacions. «Té els ulls molt menuts», pensava.

En la carta li deia que s'havia llicenciat de la Guardia Civil, no per l'edat (tan sols tenia quaranta-dos anys). La causa era una petita sordesa que li impedia el compliment de la seua tasca. «Senyor! Els ulls menuts i ara també, sord. Sant Felip! M'has concedit un saldo!». En les seues asseveracions era implacable. «I a sobre de tot, per si falta alguna cosa, si li dic que sí, haurem de demanar dispensa per ésser cosins germans». Tot i això, una

veu molt interior, profunda, li deia: «Tota la teua vida menys-preant i desdenyant a tots, no desitjaràs a aquestes altures un príncep blau...»

I allà te veus la meua tia, el seu futur, els avis i la meua mare, capficats en el negoci del casori, assessorats per part de la família i d'alguns coneguts manifassers que, a poc a poc, van procurar tenir tots els papers necessaris; la dispensa per consanguinitat, la fe de bateig d'ambdós, etc. I, naturalment, tots els detalls adients perquè la boda fóra una cerimònia seriosa, encara que, al ser ambdós futurs cònjuges ja ben crescutets, a més d'un veí li estaven entrant ganes de fer-ne alguna de sonada, tal com s'acostuma en eixos casos als nostres paratges rurals.

Els meus avis, no acabaven de creure's la situació. El fet que podien veure la filla major, perfectament casada, regularitzada la seua situació amb un home a qui podia dirigir totes les seues malvolences, els donava una tranquil·litat d'ànim i un assossec que feia molts anys que somniaven.

La meua mare, embolicada ja amb el prometatge amb qui hauria de ésser el meu pare, també es va veure alliberada de la pressió que la tia feia a tot el que tenia a prop. Possiblement va pensar que casada i aveïnada a Barcelona, la protecció que havia volgut mantenir sobre ella per sempre, ja no podria exercir-la. I tota la parentela que coneixia les virtuts de Roser, va quedar contenta, alegre i satisfeta que aquesta, descobrira mitjançant el sant de Neri a Vicent *el de Sidora* i compartira, la salut i les malalties, pels segles dels segles. Amén.

Allà doncs. Després de la cerimònia, agafaren el correu de les 22.15 i desaparegueren del panorama casolà, per a integrar-se en aquell món tan diferent del conegut. Efectivament, l'oncle, va entrar a treballar en un magatzem de material elèctric i la tia a un tercer pis del número 24 del carrer Feliu Casanova, a Sants, va muntar el seu imperi, xicotet, però... seu. La paga era prou minvada, encara que gràcies a les aptituds del fil i de l'agulla, podrien sortir-ne avant.

Els anys van anar passant, l'un darrere de l'altre. El cel no els va beneir amb cap fill i el seu caràcter es va anar fent una mica agre. Vingué la guerra i les separacions físiques. Els avis meus res no sabien d'ells i ells res no sabien dels avis. Passada la guerra vingueren les estretors de la postguerra i ja, quan hi havia més claror, ells ja envellits no tenien massa ganes de lluitar per la vida com ho havien fet en temps ja llunyans.

Aleshores és quan els vaig conèixer jo. Vaig anar acompanyat del meu cosí Dor i el primer que vaig percebre en aquella empinada escala de Feliu Casanova era una forta olor de gas que no he pogut esborrar ja mai de la meua memòria olfactiva. Es veu que el tuf en qüestió no hi era gens greu perquè al llarg dels anys en successives estades al pis dels oncles sempre he notat la mateixa ferum.

El cosí Dor estava content i satisfet de poder exercir de guia per aquell món tan conegut per ell: «Ara veuràs, Tonet», i m'assabentava de les dèries tan diverses i divertides que ens mostrarien els oncles, «quan vulgues seure, no atanses la cadira fins la paret. I tampoc no l'arrossegues fent soroll. Com que l'oncle és bastant sord, parla-li amb veu alta. A més a més, com tots els que pateixen sordesa, malpensa i creu que l'enganyes o vols prendre-li el pèl».

Totes aquestes instruccions me les havia fet al llarg de la vesprada. Ara a l'arremetre la forta pujada, anava jo un poc esglaiat de tanta dèria com me relacionava el cosí.

Per fi, el replanell darrer i la porta del pis. Una porta enlluernadora, tota la superfície de fusta amb adorns, brillant i amb les parts metàl·liques com el pany, el número del domicili i la plaqueta identificadora dels ocupants del color de l'or, bruït tot amb exageració... Ah! la campaneta i la cadeneta de cridar era una meravella per la neteja i pulcritud.

El cosí, fent-me l'ullet recercant la meua complicitat, pegà a la cadena de la campana una exagerada estirada que per poc no l'arranca del seu lloc. El soroll que va produir dins la casa va tenir una doble conseqüència: la normal d'alertar els seus habitants i oncles compartits i, com era d'esperar, l'enuig corresponent de l'oncle per mi encara desconegut: «*Me caguen collons!*», es va sentir a l'altra part de la porta al temps que s'obria l'espill (brillant com l'or, a força de net) i s'endevinava la cara de l'oncle tot cabrejat. Almenys tres forrellats van sentir-se, abans que la porta s'obria.

—Tu havies d'ésser! Salvatge! —va dir al cosí Dor. Mentrestant, amb els ulls famosos, em mirava, inquirint la meua identificació—. Tu deus ésser el de Castelló..., bon mestre t'has recercat per a anar pel mon. Va, entreu!

El cúmul de sensacions en travessar el cancell, me va resultar inenarrable. Dintre la casa va desaparèixer per complet l'olor de gas i en canvi vaig adonar-me d'una olor molt característica que jo ja coneixia, que no era desconegut pel meu nas. Efectivament, el vaig conèixer de seguida. Era l'aroma familiar de ma pròpia casa a Castelló, no debades la tia Roser i la meua mare eren germanes... Tancada la porta, i amb el sòl escacat en blanc i negre, la tia esperava la nostra arribada amb les celles arquejades per la cridada campanera del cosí.

—*Siempre has de ser tan bruto, Dorin?*

Perquè això sí, el seu castellà era de naixement segons deia ella, ja que havia nascut a Viver, encara que va viure al poblet del Palància, no més d'un any. Em va resultar xocant que després de tants anys i en Barcelona, fera exhibició de bilingüisme. Tal vegada seria per voler establir un factor de notorietat, pensant en la superioritat social que podria donar-li el castellà. El cas era que sense venir a conte i quan ella volia enlairava el seu castellà, com bandera.

El cas, i més tard ho vaig comprovar, era que amb el marit parlava sempre en castellà i, el marit, més cabut encara, li contes-

tava indefectiblement en valencià, perquè malgrat els anys passats a Barcelona, del català no havien pres ni tan sols l'accent...

Jo estava sorprès de la similitud d'aquella casa amb la dels meus pares. Aquelles cadires de Vitòria, la llàntia que del sostre penjava, l'aparador i tots els records que en les prestatgeries estaven perfectament exposats. Tot tenia la mateixa empremta. Fins i tot penjaven de la paret dos quadres que eren exactes als que hi havia al menjador de ma casa, tant els marcs com les làmines de paisatges napolitans.

Els ulls escorcolladors de l'oncle i la parla un poc xiscladora de la tia em van acoquinar un poc encara que, com vaig poder, vaig anar contestant tot el qüestionari d'aquell procés quasi inquisitorial a què em van sotmetre.

A l'hora de dinar, va passar el mateix. El sabor del menjar, era idèntic al de ma casa. Vaig pensar que els anys de convivència d'ambdues germanes s'havia de notar d'alguna forma, encara que jo anava una mica cavil·lós pel fet que, per antics litigis per mi mai no compresos, no es parlaven, no es feien per a res del món. Efectivament, la tia Roser no em va inquirir en cap moment de la meua estada, tocant ma mare. Tampoc l'oncle, potser per solidaritat amb sa muller, tampoc no em va preguntar pel meu pare. No em va agradar gens aquesta actitud i quan ja havia passat una bona estona en aquella casa, vaig urgir el cosí Dor que podíem emprendre el vol i recercar un ambient més alegre i una atmosfera que fóra menys opressiva.

A partir d'aquell moment, no vaig visitar la casa dels oncles massa vegades. Per compromís i sempre acompanyat pel cosí, vaig estar tres o quatre vegades més. I prou. La distància va fer gelar una mica la quasi nonada amistat amb els oncles. I ja quan ja havien passat molts anys, fets uns ancians, privats de forces, va arribar a casa la notícia que l'oncle Sidora havia passat a millor vida i poc temps després ho feia la tia Roser. Els altres oncles, els pares del cosí Dor, per la proximitat, van encarregar-se de totes les qüestions familiars.

Una qüestió d'horaris

La tia Empar, una catalana rubicunda, bona conversadora, amb memòria feliç, era la muller del meu oncle Salvador, germà també de ma mare. Eren, per tant, els pares del meu cosí Dor, cicerone meu de Barcelona en moltes ocasions i *controlador* dels moviments familiars, sobretot de la vida i miracles de l'oncle Sidora, que em tenia sempre al dia de les seues ocurrències i dels fets per ell protagonitzats. Quan de vegades ens ajuntàvem, sobretot amb la presència de la tia Empar, sempre eixia a relluir l'oncle Sidora i el seu anecdotari.

—No fa molts anys...

La tia Empar, amb gran luxe de detalls, va començar:

—No fa molts anys, vàrem llogar a Montgat, prop de Mataró, una torre per a passar l'estiu i se'ns va ocórrer invitar, ja que disposàvem de prou lloc, els oncles Sidora —ja que advertir que al meu oncle li deien Vicent, encara que el malnom pel qual era conegut era el de *Sidora* que havia sigut sa mare: Vicent *de Sidora*—, perquè passaren l'estiu amb nosaltres. Ja sabíem que eren una mica rars, però posant per part nostra un mínim de bona voluntat, podríem conviure-hi perfectament i passar-ho bé. Així que el dia D aparegueren per casa portant quatre maletes i cinc o sis embalums més, de menor quantia, ambdós absolutament acalorats i suats, per la calor del mes de juny.

La tia Empar va continuar contant-nos aquella feta i imitava la veu de l'oncle:

— En el metro no podíem venir, en el tramvia tampoc i hem hagut d'agafar un taxi que ens ha tret fins les uncions. Cinc duros! Lladres!

—*No te acalores Vicente, que sabes no te conviene.*

—*¿No me conviene? Me caguen collons!* Malament comencem l'estiu.

—Senyor, quin home! —deia la tia Roser.

Després de molt estira-i-arronsa, com que el cotxe era molt gran, vàrem col·locar els embalums i maletes a la baca i dins, com vàrem poder, entràrem a poc a poc i seguérem en l'exigu lloc que disposàvem per càpita.

La tia Empar, allargava la contalla tot el que volia, però amb els moviments de les mans, acompanyats d'una mestria gestual, ens tenia a tots embadalits amb les facècies de l'oncle Sidora.

—Feia dos dies que eren a Montgat —va continuar—, i regnava certa harmonia. Al tercer dia la tia Roser va dir al germà, amb certa por, que l'home, l'oncle Sidora, havia d'anar a Barcelona per una qüestió molt important.

—I que és això tan important?

—És que per sant Joan, vàrem comprar un pollastret i com que han passat ja bastants dies, Vicent vol anar a donar-li de menjar, perquè si no és així, a Nadal no tindrem pollastre.

—I on el teniu?

—A casa. A la cuina, Vicente li va fer una gàbia i li va deixar menjar per a tres o quatre dies.

—Però dona. Per què no ho heu dit abans? Podríem haver anat amb el cotxe...

—Per no fer nosa. Que hagueres dit si portem el pollastre el dia que vinguérem?

—És veritat.

En definitiva, l'oncle Sidora, de matí de matinet, va pujar a Montgat al tren que, de Mataró, arribava a Barcelona prop del migdia. Anava pensant que dinaria a casa i amb el pollastre baix

del braç faria cap a Montgat a mitjan vesprada. De l'estació a la torre hi havia poc tros, per tant, a sopar promptet, fer un passeig i de seguida a dormir. Eixa era la proposició que es feia l'oncle: tot perfectament organitzat, com sempre ho havia fet. Organització. Que precisament és el que faltava en aquella casa dels cunyats: Quin desordre, valga'm el cel!

Efectivament. Arribà a l'estació de França i des d'allí en tramvia va fer cap a Sants. Va enfilem el carrer de Feliu Casanova i pujà al pis. Malgrat no tenir l'oïda molt fina va sentir a l'altra part de la porta sorolls desconeguts.

—*Me caguen collons!* El pollastre!

Va obrir la porta, i aparegué a la seua vista, una reproducció en petit de la batalla de Verdún o la de Lepanto, tant s'hi dóna. El sòl brut per les cagades de l'animalet, les cadires tombades al terra. Els quadres de la paret torts per les revolades, les cortines fora del seu lloc. I la cuina? Allò era ja «un paisatge darrere la batalla».

Va reaccionar. S'arromangà i amb cara de llàstima va emprendre el primer dels quefers ineludibles, és a dir, tractar de subjectar el pollastre, immobilitzant-lo per a evitar la repetició de la jugada anterior. I poder? El pollastre, astorat per la visita, es mostrà brau. I corria per tot el pis, amb l'oncle al darrere, tractant quasi inútilment d'agafar-lo. Al temps que corria, el pollastre anava escatainant com un condemnat: co-co-co-co... Per fi, amb la camisa fora dels pantalons, els rostre congestionat, suant i una mirada quasi assassina, va arraconar l'au i amb parsimònia, mirant-lo als ulls, saltà sobre ell i amb dues mans li agafà el coll...

—Ja te tinc, *maricón!*

Li lligà les dos potes amb un bon cordill (no volia més problemes amb l'animalet). I mirant el rellotge de la paret (que estava sencer) s'adonà que si volia agafar el tren de les quatre, no podia ni dinar. Així que posà el pollastre dintre un sac no molt gran i va començar a fer el camí de retorn, amb bastant fam, això sí, però satisfet de la cacera.

A l'estació, fruit de la situació de quasi postguerra, li digueren que el seu tren, que arribava fins a Mataró i que venia de no sé on, tardaria encara tres quarts d'hora en eixir. Per tant, carregat de paciència i fam, amb el pollastre a la mà, va seure en un banc.

—Escolte'm senyor. Aquest pollastre és seu? —li preguntà un home amb gorra de visera i amb molt misteri.

—És clar que és meu. De qui ha de ser? —contestà l'oncle, desconfiant del home.

—Li ho dic, pel seu bé. No sé si sabrà que al tren no poden pujar-se animals, fins i tot casolans i domesticats. Sap què vol dir això?

—Home, jo el comprenc però no sé per què ho diu.

—Mire vosté, bon home. Jo soc empleat de la Companyia i puc fer-li el favor de parlar amb el revisor perquè faça la vista grossa. M'entén? Això li costarà tan sols deu duros o siga cinquanta pessetes.

—I què vol que faça jo amb el pollastre? Menjar-me'l?

—Jo l'he avisat. Faça el que vulga. Amb cinquanta pessetes solucionat.

Li pagà a l'intermediari les cinquanta pessetes del favor, justament en el moment que el tren es ficava a la via i la gent a empentes pujava per a trobar seient. Per sort en trobà per al seu cos cansat. A l'altra part del vagó va veure el de la gorra de visera, que parlava amb el revisor i va apartar la mirada per no alçar sospites. Exactament com havia dit el de la gorra, passà el revisor i no li digué res. Simplement va mirar el sac i tocant-lo una mica, va dir: «Kikirikiiii!». L'oncle va veure que en la Renfe estava tot molt organitzat, encara que els deu duros li feien mal en la memòria.

Cansat com estava per tantes raons, va recolzar el cap al seient i li entrà un ensopiment que al moment ja somniava amb els angelets.

De prompte va veure un home amb gorra i galó que el mirava fixament als ulls i se li ocorregué dir-li:

—A mi no em diga res. Jo he pagat ja els deu duros.

—Escolte'm... Desperte's, home. Eh! Que ja em arribat!

—On hem arribat?

—On ha de ser. A Mataró.

—Com a Mataró? Si jo anava a Montgat.

—Ha tingut sort encara. Pels mateixos diners ha fet doble recorregut.

Va quedar esglaiat pel que li havia passat. Ara no tenia més remei que agafar de nou el tren i baixar a Montgat. «Mare de Déu! Què em passa hui a mi?».

Va comprar de nou el bitllet i pujà al tren, que immediatament es posà en marxa amb el cos cansat i famolenc de l'oncle Sidora.

L'oncle Sidora anava mirant el paisatge, les palmeres de les torres, la mar, i el dia primaveral que feia.

—Mira, l'estació de Montgat. Què...!! L'estació de Montgat? Si jo havia de baixar ací. Verge Maria!

Efectivament. Era l'estació de Montgat i el tren no s'havia aturat.

—Escolte'm, senyor revisor. Per què no s'ha aturat el tren en arribar a Montgat?, que es pot saber? Jo havia de baixar a Montgat i ara veig que hem passat de llarg!

—Molt fàcil, senyor viatger. Perquè de retorn aquest tren no té parada a Montgat. En l'estació, en el cartells, ho diu ben clar.

—*Me caguen collons!* I què faig jo ara?

—Està clar. Arribar a l'estació de França i comprar un bitllet nou i pujar al tren que sí que pararà a Montgat. Però aquesta vegada no es dorma, que és el darrer.

El pobre oncle Sidora estava fins al límit i tan sols tenia ganes de plorar.

Mentrestant, a Montgat a la torre, la resta de la família, esperava l'oncle i sospitava que alguna cosa li podia haver passat. Eren les vuit del vespre i res no se sabia d'ell. I havia d'ha-

ver tornat a les cinc de la vesprada. Varen anar a l'estació i, en preguntar, els donaren la informació que no es tenia raó de cap desgracia, ni descarrilament, ni sabotatge, ni res a lamentar.

Per fi el tren arribà a Barcelona, va poder comprar el bitllet nou i ja sense cap incidència més, arribà a Montgat passades que eren les deu de la nit.

Les dos ties, l'altre oncle, els cosins, tres veïns i alguns coneguts que sabien de la desaparició misteriosa de l'oncle Sidora, omplien l'estació de Montgat.

Quan l'oncle baixà del tren, la tia Roser esclatà amb un plor que per poc més quedà desmaiada.

—*¿Qué te ha pasado, desgraciado?*

—No res *me caguen collons!* Ja t'ho contaré. I tota aquesta gent que fa ací?

L'estiueig, es va complir sense més alteracions. El pollastre arribà fins a Nadal i a l'oncle Sidora en molts anys no se li va poder parlar de la Renfe.

La gimnàstica sueca

Va ocórrer un dia que l'oncle Sidora es posà davant de l'espill i va veure que el seu abdomen havia crescut en volum i que li havia aparegut una panxa com un tabal. Li va créixer una certa preocupació perquè encara que ell no era cap figurí, feia gala de conservar el cos en cert equilibri, gràcies a una moderació en el menjar i a tenir uns hàbits moderats. De la mateixa manera, no bevia res, tampoc no fumava... i bé, que tot ell era molt morigerat.

Una i altra vegada, quan entrava al bany, es mirava a l'espill i amb dues mans s'agafava el ventre com qui agafa un meló, o com qui vol mesurar un cos esfèric. Feia un moviment dubitatiu de cap i tractava d'oblidar el fet. El seu cap anava pensant quina seria la causa de la panxeta crescuda: «Serà l'aigua?». Beu la justa i no l'ompli com una cisterna. «Serà la carn de vedella?». Fa més de sis mesos que no la menja. «Seran els dolços?». Ni els prova...

Cert dia estava al bany front a l'espill mirant-se el motiu de les seues preocupacions, quant de prompte es va obrir la porta i va entrar en tromba sa muller a qui es veu que havien entrat certes presses.

—*¡Qué susto me has dado, Vicente!* Jo creia que havies eixit...

—És que un no pot estar on vol? Hi ha que veure!

—Quin mal geni! Et fas vell! I què fas ací dins? Que et trobes *bonico*? Molt entres tu al bany, alguna cosa te dus entre les

mans. Encara que no sé que pots fer per ahí amb la panxa que t'ha crescut.

—Gràcies per les teves lloances

I en establir aquest diàleg, en què apuntava, potser, una mica de aparent menyspreu, no podia pensar-se que era fruit d'un problema domèstic. Més bé era conseqüència nascuda de la confiança que porta la convivència. Encara que en aquest cas, l'oncle es va veure descobert (un secret no compartit), com si hagués fet alguna malifeta. El cas que sa muller s'haguera adonat de la panxa, era símptoma que pel carrer, les veïnes, i els coneguts també estaven al dia del fet. Per una altra banda, sa muller li havia dit que estava vell. Encara que havia ultrapassat els seixanta es trobava amb moltes forces i amb moltes ganes de fer coses.

—*Es que haces poco ejercicio, Vicente.*

—Et pareix poc, pujar vàries vegades a aquest pis?

L'augment de pes va mudar en preocupació i la preocupació en quasi obsessió. Dies i dies va estar pegant voltes a l'assumpte, per tal d'eliminar aquella panxa que ell creia que era la rialla de tot el barri. Va pensar en un gimnàs, però l'eliminà de seguida per l'onerosa sagnia que suposaria per als minvats ingressos familiars, el pagament de qualsevol mensualitat. A més, què podia fer ell entre esportistes i jòvens musculosos; pelut, esquifit i blanquinós? Va pensar en el metge que li podia receptar un règim alimentari per tal de perdre pes i greix. Tampoc no acceptà aquesta solució. Pensava que el metge, el primer que faria seria renyar-lo per haver-se deixat d'aquella forma.

No parava amb la seua obsessió, fins que a força de pegar-li voltes al cap, va trobar la solució. Havia llegit no sabia on, que amb un mètode de gimnàstica sueca es podien fer avanços en problemes com els d'ell.

Aprofitant que sa muller li encomanà comprar-li terreta d'escurar a la tenda de neteja, arribà fins a la llibreria que estava a espatlles de casa i va adquirir un llibret del doctor Wander.

Guardat a la butxaca com un tresor, en arribar a casa buscà el moment oportú per a poder estudiar el contingut del text salvífic i arranador del seus greus problemes de pes, volum i estètica.

Naturalment, el bany, com si de un estudiant es tractara, va ser el seu amagatall. Allí tancat, durant dies, va gaudir dels miraculosos consells del ja venerat Dr. Wander.

Per fi, quan va estimar que estava preparat per a començar el curset de gimnàstica sueca, donà a conèixer a sa muller les pretensions que tenia sobre la revolució corporal que volia dur a terme per a recercar el benefici de la salut no tan sols d'ell sinó la de tota la família.

—Quina família? —preguntà amb un poc de tafarra la tia Roser.

—Tu i jo. Per beneficiar-nos tots dos. El Dr. Wander diu que els beneficis de la gimnàstica sempre són per a qui la practica i per als que estan als seus voltants. I tu estàs al meu voltant. No és veritat?

La tia Roser va parèixer conformada almenys amb el seu silenci.

—I on faràs la gimnàstica? Al terrat?

—No dona, no. A qualsevol lloc... al bany per exemple.

—Al terrat ho faries millor.

El va deixar pensarós. Era veritat que li feia falta espai per a poder alçar els braços i per a obrir les cames i poder dir un... dos... un... dos... un... dos..., però pujar al terrat voldria dir que al dia següent estarien en tots els terrats del veïnat mirant com ell feia el que, possiblement altres, no gosaven fer. Per tant, va descartar el terrat per perillós i es quedà convençut que al xicotet vestibul del pis podria desenvolupar tot el tractament gimnàstic per a alliberar-se del problema de pes que no el deixava tranquil.

—*Vicente. Tengo que salir a la peluquería* —I com justificant-se va dir-li—: Mira, mira quins pèls duc al cap.

—No t'angoixes. Jo prendré la primera lliçó del manual.

—A veure si quant torne no et conec de lo guapo que t'has fet.

Sempre havia de parlar-li amb aquella somneria. Ja veuria ella, que pocs dies tardaria a canviar el físic i fins i tot la manera de pensar, doncs gràcies a l'exercici podria gaudir d'immenses possibilitats per a dominar les reaccions negatives, el mal geni i els mals pensaments. Això era el que deia el doctor Wander, qui, segons el llibret de la gimnàstica, tenia deixebles al llarg i ample del món.

—Aquesta és la meua —I sense pensar-ho dos vegades apartà les cadires del vestíbul, fent lloc per al seu experiment.

No tan sols el lloc va preparar. També es llevà la roba i com encara feia bon temps, es quedà nu com quan va venir al món. Així, en pilota picada es va sentir lliure i va començar el compte: un... dos... un... dos... un... dos...

A tot això, mentre l'oncle descobria una nova cara de la vida, la tia Roser, ranquejant per l'artrosi i per la sessió d'alpinisme casolà que feia a cada pujada al pis, pujava amb una veïna a la qual volia ensenyar una planta que tenia en un test.

—*Señora Josefa, esto cada dia está más alto.*

—Sí que és veritat senyora Roser.

Malgrat el so de les veus mig ofegades per l'esforç, l'esportista no se'n va adonar.

Anava a la seua sense fer cas de res: un... dos... un... dos...

La tia posà la clau al pany, rodà i...

—*¡Vicente! ¡Qué poco conocimiento tienes...!*

L'oncle despullat no sabia que fer, si tapar-se les vergonyes, si sortir cap al lloc més fondo de la casa... No sabia què fer.

—Senyora Roser, no sabia jo que en aquesta casa eren nudistes. Quina sorpresa m'han donat. Quin perboc! Guarde's la planteta on li càpiga. Sembla mentida!

Aquella nit, cap dels dos no va sopar. La tia tenia un singlot que no la deixava respirar. L'oncle, avergonyit, xafat, no deia res.

Tan sols tenia por que al dia següent ho sabera tot el barri.
Per cert, el llibret del doctor Wander, sense que ningú no ho
vera, el cremà...

Les comunicacions

El temps, inexorable, anava passant. Els meus oncles, de vegades, semblava que feien com els caragols: es posaven dintre la closca i vivien un poc allunyats de la realitat, de la parentela i dels veïns. Un altre món dins del món comú i universal.

La veritat és que gaudien de magnífica salut. Totes les constants vitals les tenien en regla i cap metge no els havia dit que prengueren una o altra píndola o pastilla. I feien gala de tan bona salut. És clar que això havia sigut fins ara. Aquest hivern plujós i humit ja la temperatura, l'ambient, havia tombat la tia, potser més feble, dues vegades, amb visita mèdica inclosa i presa de aixarops per la tos i la febra.

El cas era que, com que l'oncle Sidora era sord (i cada vegada més), no sentia la tia quan ella pregava ajut per a moure's al llit, per un got d'aigua, per saber quina hora era o per fer-li qualsevol altra demanda, en tinguera o no en tinguera necessitat.

—*Vicente, te he llamado y no me haces caso* —li recriminava amb una mescla d'afalac i disciplina casolana.

—*Me caguen collons!* Parles tan baixet que no me n'he adonat.

I aquesta mena de discussió, es repetia tres o quatre vegades cada matí i altres tantes per la vesprada.

Ella volia que el marit estiguera allí mateix, com fent guàrdia per a atendre qualsevol contingència que a la malalta se li poguera ocórrer.

L'oncle s'adonava de la seua sordesa i lamentava no poder atendre sa muller com ell volia. Per tant, no surava pensant quina podria ésser la solució a tan greu problema.

Podria posar un timbre que fera bon soroll o una campaneta. Tot descartat perquè el soroll, no era cosa d'aquesta casa. Tant les passes per dins de casa, com el doll de l'aigua a l'aixeta, com el moviment de mobles, eren sempre quefers amb sordina. No podien ara, després de tants anys d'estada a aquell pis, trencar tan sagrada costum per un constipat de mínima importància.

Però ell seguia pegant-li voltes al seu cap, fins que va trobar la solució al problema. Es lligaria un cordill al braç i com que la casa no era massa gran, podia anar per ella amb tota llibertat, cobrant o donant fil, com si fóra un pescador de canya. Sa muller no tindria més obligació que quant volguera qualsevol cosa pegar una estirada al cordill i el marit acudiria al moment, «què desitja la senyora?».

En la primera sortida que va fer de casa, aprofità per anar a la tenda i comprà un cabdell de cordill de cànem. I com que no en tenien de més curts n'agafà un de cinquanta metres.

—Què creus tu que és aquesta casa? El palau de Versalles?
—Amb l'opinió de sa muller quant li comunicà la seua iniciativa, haguera tirat tot l'invent pel balcó perquè sa muller era inaguantable, no se li podia dir res, sempre li feia la punyeta en tot i no li deixava cap marge perquè ell poguera sentir-se satisfet del que fóra... Però per una altra banda pensava que estava malalta i que allò podia repercutir en el seu ànim i havia de tenir paciència i conformació en el seu tracte amb l'esposa.

Per tant, va seguir endavant amb el seu pla d'atac. Havia de plantejar-se els pros i els contres de l'acció. On hauria d'anar el cordill? Al braç dret o al braç esquerre? Va mesurar les distàncies, l'amplària de les portes, les llums de les finestres, els interruptors de les llànties i fins i tot volia mesurar la velocitat de l'aire per dins de casa però ho va descartar per innecessari, arri-

bant, per fi, a la conclusió que el millor braç per dur el cordill lligat era el dret. I així ho va dir a l'esposa malalta.

—He arribat a aquesta conclusió. El braç dret és millor per a rebre els teus missatges.

—I a mi que me contes? Tu creus que tinc ganes dels teus romanços?

Com sempre sa muller tan fina i amable. Ja estava acostumat a rebre les seues rabades, per tant no va fer-hi massa cas. Es lligà el cordill i anava per casa fent les seues coses esperant que sa muller volguera qualsevol cosa.

Com que tardava, s'abocà a la porta de l'alcova i va veure que estava dormida.

—Aprofitaré la dormida per a prendre un café amb llet...

Així ho va fer. Amb tota la parsimònia del mon, va calfar la llet, va preparar el café amb pols, el sucre i la tassa i unes poques *maries* per a acompanyar. Allí dret, davant del fogó, una vegada preparat tot, cerimonial alçà la tassa, la portà als llavis i...

—*Me caguen collons...* Que no tenies altre moment per a cridar-me! Sempre la mateixa...!

El cordill estirat amb força des de l'alcova li va moure el braç fent-li caure la tassa de llet tota sobre el pit. Va quedar tot remullat, xopat i tacat. Encara més. Com que la llet estava calenta en excés, li arribà la calor fins a la carn del pit i li va eixir al poc una rojor que el deixà coent per tot el dia.

—Jo que sabia. L'invent era cosa teua. No em dones a mi les culpes.

Aquestes foren les *gràcies* que una bona persona com era l'oncle Vicent de Sidora va fer al llarg de sa vida. Moltes més malifetes va fer, però..., això ja és un altre cantar.

ÍNDIX

<i>Presentació</i>	7
<i>ROMANÇOS DE LA MEMÒRIA</i> per Lluís Meseguer	9
UN PORC SENGLAR JOVENÇA	13
LA BUGADERA I EL CARBONER	17
EL MEMORIAL	25
ELS REMEIS DE L'ÀVIA GRANOTERA	31
EIXIR DE PANER	35
HABITACIÓ 341. TERCERA PLANTA	39
L'ONCLE VICENT DE SIDORA I SA MULLER ROSER	43
Una qüestió d'horaris	55
La gimnàstica sueca	61
Les comunicacions	67

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ

ISBN 84-89944-98-9

9 788489 944985